

UWAGI NA TEMAT ISTOTY POJĘĆ BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU RUCHU DROGOWEGO

Marcin JURGILEWICZ¹

Rozwój motoryzacji oraz zachodzące współcześnie liczne zmiany na różnych płaszczyznach życia społecznego wpisują się w sferę ruchu drogowego, w którym występują różne grupy jego uczestników. Z uwagi na fakt, że państwo zapewnia bezpieczeństwo wszystkim jego obywatelom, toteż szczególnego znaczenia nabiera również problematyka bezpieczeństwa ruchu drogowego, dla osób w nim uczestniczących. Przedmiotowa analiza dotyczy istoty pojęć bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego, wpisujących się w ogólny nurt rozważań nad bezpieczeństwem i porządkiem publicznym, które w sposób syntetyczny zostały zaprezentowane.

1. WSTĘP

Współczesny człowiek stale dąży do udoskonalania różnych rzeczy. Zmiany zatem, jakie aktualnie zachodzą w różnych dziedzinach życia społecznego zazwyczaj stanowią przejaw innowacyjnych działań pojedynczych jednostek bądź ich grup.

Bez większych wątpliwości można więc wyrazić tezę, że motoryzacja stanowiąca pewną sferę życia społecznego, powstała *de facto* wskutek rozwoju nauki i techniki oraz twórczej ludzkiej pracy. Rozumiana jest ona też jako zastosowanie różnych pojazdów w ruchu drogowym, dlatego ma zasadniczy związek z bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, a zatem dotyczy wszystkich jego uczestników, niezależnie od ich „roli” na drodze.

Mimo że rozwój motoryzacji przyczynił się do powstania społeczeństwa, które można określić mianem „mobilnego” to okazuje się, że w praktyce wraz z jej zaawansowaniem zrodziło się wiele problemów zarówno natury prawnej, techniczno-organizacyjnej, jak też społeczno-ekonomicznej. Innymi słowy, skutkiem ubocznym w przypadku postępującej intensyfikacji motoryzacji są niewątpliwie donośne w swoich skutkach wypadki drogowe [7].

Aktualny rozwój motoryzacji oraz jej powszechne zastosowanie w sferze ruchu drogowego ma charakter złożony. Jednocześnie więc jednym z ważniejszych zadań całego aparatu państwowego, jak również poszczególnych organizacji społecznych działających w dziedzinie bezpieczeństwa ruchu drogowego [4], włączając w to także odpowiednie zaangażowanie mediów - winna być efektywna aktywność na rzecz ochrony bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego.

Należy też uznać za oczywiste, aby oczekiwać od kierujących pojazdami zachowania większej ostrożności podczas intensywnego ruchu na drogach, czy też baczniejszej uwagi pieszych w czasie ich uczestnictwa w ruchu o charakterze wzmożonym. Tym bardziej, że wymagania stawiane uczestnikom ruchu drogowego przez ustawodawcę, które wynikają z różnych aktów normatywnych regulujących omawianą sferę, nie są dopasowane do ich indywidualnych możliwości, ale mają charakter zgeneralizowany do takiego stopnia, żeby mógł im sprostać modelowy uczestnik tegoż ruchu.

Wskazana więc uprzednio działalność w ochronie bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego jest tym bardziej uzasadniona, ponieważ w ruchu drogowym zakorzenione jest zagrożenie dla jego uczestników. Każdy więc jego uczestnik narażony jest na potencjalne niebezpieczeństwo. Niemniej jednak, żeby potencjalne zagrożenie w ruchu drogowym nie zmieniło się w realne, zostały określone pewne zasady ruchu drogowego, do których każdy uczestnik ma się bezwzględnie stosować, ponieważ przestrzeganie ich zapewnić ma pożądane bezpieczeństwo na drogach [13].

Zważywszy na powyższe, istnieją odpowiednie rozwiązania normatywne odnoszące się do bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego, co jest niezbędnym elementem dla istnienia tej

---

¹ Dr Marcin Jurgilewicz, Wyższa Szkoła Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie

materii. Kierunek ich tworzenia wypływa – w sposób pośredni – z treści Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [8].

W myśl postanowień art. 5 Konstytucji RP wyraźnie wskazano, że Rzeczpospolita Polska zapewnia bezpieczeństwo obywatelom. Z jednej strony więc uprawnione organy państwowe zapewniają bezpieczeństwo obywatelom wskutek wydawania odpowiednich aktów normatywnych określających dyrektywy postępowania, którym mają podporządkować się obywatele, z drugiej zaś zachowania obywateli są niejako weryfikowane w odniesieniu do konkretnych zapisów ujętych w wydanych aktach prawnych poprzez ich stosowną kontrolę.

2. OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU PUBLICZNEGO

W rzeczywistości ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego zajmują się przede wszystkim organy administracji publicznej oraz następnie właściwe organy wymiaru sprawiedliwości.

Wskazując właściwe organy odpowiedzialne za bezpieczeństwo i porządek publiczny należy przedstawić podmioty, które zostały wyposażone w odpowiednie uprawnienia w tym zakresie. Za ich pomocą wykonują one zatem różne zadania publiczne także te, które dotyczą ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Warto też podkreślić, że istotne znaczenie w tym względzie ma fakt, że dynamika życia publicznego, jak również ożywiony postęp cywilizacyjny wymuszają konieczność rozbudowy oraz specjalizacji organów administracji państwowej właściwych w tytułowej ochronie [10].

W związku z powyższym, w pierwszej kolejności należy dostrzec, że w zakresie ogólnych zadań przypisanych Radzie Ministrów, ustawodawca wskazał w szczególności na obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego [8].

Natomiast zgodnie z treścią ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej zagadnienia związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym należą do zakresu kompetencji ministra właściwego do spraw wewnętrznych, który realizuje politykę Rady Ministrów i koordynuje jej wykonywanie przez odpowiednie organy, urzędy i jednostki organizacyjne administracji [16].

Ponadto w Polsce działa szereg wyspecjalizowanych organów administracji publicznej, które odpowiedzialne są za utrzymanie i ochronę bezpieczeństwa i porządku publicznego. Do najważniejszych z nich należy Policja [5], jako przykład umundurowanej formacji posiadającej zasadniczo najszerszy zakres uprawnień w zakresie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Niemniej jednak funkcjonują również inne organy odpowiedzialne za sferę ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, do których należą między innymi: Straż Graniczna, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencja Wywiadu, Służba Wywiadu Wojskowego, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, Straż Pożarna, Żandarmeria Wojskowa, Biuro Ochrony Rządu, Straż Leśna, czy Państwowa Inspekcja Sanitarna – każda w zakresie swojej właściwości. Wymienione organy stanowią przykład organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i porządek publiczny w ramach jednego z czterech podsystemów organów i instytucji rządowych. Przedstawione wyróżnienie organizacyjne ma związek z charakterem zagrożenia, któremu dane organy przeciwdziałają [10].

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że to państwo ma bezwzględny obowiązek - za pomocą odpowiednich organów - realizować działania zmierzające także do ochrony bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego. Zarówno więc organy ustawodawcze, jak również wskazane przykładowo organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego wraz z innymi uprawnionymi podmiotami realizują określone zadania z tego zakresu poprzez stosowanie odpowiednich środków. Natomiast konkretne formy są określone prawnie i mają charakter zróżnicowany, za pomocą których realizowane są opisywane działania.

Zważywszy na fakt, że zagadnienie bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego wpisuje się w nurt rozważań nad bezpieczeństwem *sensu stricte*, dlatego też przedmiotowe pojęcia zostaną omówione w kontekście uprzedniej, ogólnej charakterystyki pojęć bezpieczeństwa i porządku

publicznego. Tym bardziej jest to uzasadnione, gdyż na gruncie ustawodawstwa brakuje definicji legalnej dotyczącej omawianych terminów.

Poza tym ramy znaczeniowe omawianych pojęć są szczególnie szerokie będąc jednocześnie przedmiotem zainteresowania znacznej liczby dyscyplin naukowych. Zdarza się również, że przywołane terminy bywają używane zamiennie, choć w rzeczywistości ich zakres znaczeniowy nie pokrywa się ze sobą.

Jak słusznie zatem wskazuje E. Ura „bezpieczeństwo i porządek publiczny określane jest w literaturze prawniczej jako niejasne i wieloznaczne sformułowanie prawa, uważane za pojęcia nieokreślone, a więc trudne do zdefiniowania” [15].

Bezpieczeństwo publiczne i porządek publiczny, po ich wnikliwszej analizie wydają się mieć odmienne od siebie znaczenia. Wynika to choćby z poglądów różnych autorów zamieszczonych w dostępnej literaturze dotyczącej omawianej problematyki, czy też ich wieloznaczności ujmowanej w różnych słownikach.

Przykładowo można w tym miejscu wskazać - cytując „Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów”, że termin bezpieczeństwo publiczne oznacza „ogół warunków i instytucji chroniących państwo i obywateli przed zjawiskami groźnymi dla ładu prawnego, ochrona ustroju przed zamachami na podstawowe instytucje polityczne państwa” [1], natomiast porządek publiczny to „życie zgodne z prawami obowiązującymi w społeczeństwie”, jak również kojarzone jest z „porządkiem społecznym” [1].

Z uwagi na fakt, że nie jest to wyczerpujące określenie analizowanych pojęć, niemniej jednak wprowadzają one pewien uniwersalizm, polegający na umiejscowieniu człowieka, jako beneficjenta bezpieczeństwa w różnym jego kontekście.

Natomiast w literaturze naukowej odnoszącej się do omawianej problematyki po dokonaniu pewnej analizy dostępnego materiału można stwierdzić, że definicja bezpieczeństwa publicznego, rozumiana jako „stan, w którym ogółowi obywateli indywidualnie nie oznaczonemu, żyjącemu w państwie i społeczeństwie, nie grozi żadne niebezpieczeństwo i to niezależnie od tego, jakie byłyby jego źródła”, zaś jego ochrona „należy do państwa, które zakreśla granice bezpieczeństwa i wypowiada się co jest niezgodne z bezpieczeństwem i co zakłóca lub może utrudniać normalne funkcjonowanie państwa” [15] przedstawia jej najważniejsze cechy z punktu widzenia roli, jaką państwo powinno spełniać w zakresie ochrony bezpieczeństwa publicznego.

W odniesieniu do porządku publicznego, termin ten przedstawiany jest między innymi jako: powszechny, jawny oraz pozytywny stan rzeczy akceptowany przez większość ludzi, który wpływa w sposób pozytywny na jednostkę [9], co również stanowi uniwersalną interpretacją wskazanego pojęcia.

Ponadto analizując przytoczone definicje można dojść do wniosku, że choć bezpieczeństwo publiczne i porządek publiczny nie są pojęciami tożsamymi to już ich ochronę można rozpatrywać łącznie z uwagi na podmioty oraz przedmiot ochrony wraz z kompetencjami tychże podmiotów.

W związku z powyższym przez pojęcie ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego należy rozumieć „całokształt urządzeń prawnych, organizacyjnych, technicznych pozostających w dyspozycji państwa, które służą zapewnieniu państwa, jego trwałości i warunków rozwoju ustroju, ochronę zasad konstytucyjnych ze szczególnych uwzględnieniem zasad poszanowania prawa, w tym praw obywatelskich i zasad współżycia społecznego, oraz ochronę stosunków regulowanych normami moralnymi i zwyczajami” [15].

3. OCHRONA BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU RUCHU DROGOWEGO

Przechodząc do głównego nurtu rozważań należy zaznaczyć, że terminy: bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz porządek ruchu drogowego, podobnie jak uprzednio omawiane pojęcia, mają istotne znaczenie dla praworządnego działania organów administracji publicznej w zakresie ochrony tej sfery, jak również znajdują się w wielu aktach normatywnych oraz literaturze, która określa ich zakres znaczeniowy niejednoznacznie.

Dzieje się tak, ponieważ omawiane terminy należą do tzw. przepisów ramowych, dyrektywnych czy blankietowych, jednocześnie więc ich znaczenie jest niedookreślone, niesprecyzowane, a przez to implikują tzw. uznanie administracyjne [2, 6].

Warto podkreślić, że taki stan rzeczy umożliwia administracji publicznej, wyposażonej w kompetencje do ochrony bezpieczeństwa i porządku na drogach, weryfikację zachowań uczestników ruchu drogowego według kryteriów merytorycznych i celowościowych. Stan taki jest na tyle doniosły, gdyż zważywszy na dynamikę i zmienność sytuacji na drogach istnieje ogromna potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa przez organy administracji publicznej poprzez możliwość dopasowania odpowiednich regulacji z zakresu przepisów ramowych [11].

Poza tym, jak zostało to już zasygnalizowane, nie powinno się przywołanych pojęć używać w tym samym znaczeniu, ponieważ ich zakres przedmiotowy jest odmienny.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym [17], jest przykładem aktu normatywnego zawierającego w wielu miejscach przepisy o charakterze ramowym, które wyrażone są przez różne zwroty prawne. Poza omawianymi pojęciami ustawodawca wprowadził również inne terminy określające pewien stan normatywny, które można zaliczyć do grupy tzw. przepisów ramowych.

Takimi pojęciami są m.in. „spokój publiczny”, „ostrożność”, „szczególna ostrożność”, które występują między innymi w treści art. 3 ust. 1 uPrd. Jest tam mowa, że „uczestnik ruchu i inna osoba znajdująca się na drodze są obowiązani zachować ostrożność albo gdy ustawa tego wymaga - szczególną ostrożność, unikać wszelkiego działania, które mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, ruch ten utrudnić albo w związku z ruchem zakłócić spokój lub porządek publiczny oraz narazić kogokolwiek na szkodę”.

Innym szczegółowym przepisem ramowym jest chociażby art. 129 ust. 1 uPrd, w którym ustawodawca nałożył na Policję obowiązek czuwania nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowania ruchem i jego kontrolę.

Ponadto, podobnie w ustawie z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych [18] ustawodawca również wprowadził charakterystyczne dla przepisów ramowych zwroty. Sformułowanie zawarte m.in. w treści art. 24d ust. 1 udp, w którym mowa o „bezpieczeństwie uczestników ruchu drogowego” jest tego typu przykładem.

Z uwagi zatem na fakt, że na gruncie normatywnym tytułowe pojęcia nie zostały zamknięte w ramy ich definicji legalnej istnieje potrzeba przywołania ich znaczenia występującego w literaturze prawniczej, gdzie wydaje się słusznym podkreślenie różnic zachodzących pomiędzy pojęciem bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz porządkiem ruchu drogowego.

Biorąc powyższe pod uwagę należy w pierwszej kolejności wskazać znaczenie bezpieczeństwa ruchu drogowego. Termin ten można określić, jako „taki stan faktyczny na drogach publicznych, który umożliwia ogółowi użytkowników dróg – bez narażania z jakichkolwiek przyczyn normalne funkcjonowanie lokomocji, a w szczególności zachowanie życia oraz korzystanie przez jednostki z przysługujących praw podmiotowych” [7].

Natomiast przez porządek ruchu drogowego należy rozumieć „zjawisko wtórne do bezpieczeństwa ruchu i oznaczające układ zjawisk, przedmiotów, działań uregulowanych przez zespół norm prawnych i norm społecznie akceptowanych, których przestrzeganie gwarantuje bezpieczeństwo ruchu na drogach” [7].

Kontynuując przedmiotowy wątek należy również wskazać, jak słusznie podkreślił R.A. Stefański, że pojęcia bezpieczeństwo ruchu drogowego oraz porządek ruchu drogowego należy rozważać w kontekście ich zagrożeń. Zagrożeniem zaś jest takie zjawisko, które przedstawia groźbę dla jakiegoś podmiotu, przy czym charakteryzuje się odpowiednim stopniem prawdopodobieństwa powstania ujemnego skutku [13].

Zdaniem tego autora „zagrożenie bezpieczeństwa ruchu drogowego polega na stworzeniu takiej sytuacji, która grozi nastąpieniem ujemnych skutków dla ruchu drogowego. Zagrożenie bezpieczeństwa jest w istocie niebezpieczeństwem”, natomiast „zagrożenie porządku ruchu drogowego – to spowodowanie sytuacji, która zakłóca ustalony w ruchu drogowym ład, harmonijny

w nim układ. Utrudnianie ruchu obejmuje takie działania lub zaniechania, które zakłócają płynność ruchu lub jego warunki. W ich wyniku ruch staje się utrudniony, ale możliwy”[13].

Rozważając przywołane pojęcia w kontekście ich zagrożeń można dojść do przekonania, że zagrożenie bezpieczeństwa ruchu drogowego będzie się odnosiło do tych wszystkich sytuacji, do których przepisy porządkowe określające porządek ruchu drogowego nie będą miały zastosowania.

Jeszcze inaczej przedmiotowe pojęcia opisał niegdyś Z. Szmidt, również odmiennie traktując treść obydwu omawianych terminów. Zdaniem tego autora „bezpieczeństwo ruchu drogowego jest takim stanem faktycznym, który umożliwia uczestnikom ruchu normalne współuczestniczenie w nim bez narażania życia, zdrowia i mienia indywidualnych jednostek niezależnie od tego, jaka była przyczyna jego naruszenia” [14].

Natomiast porządek ruchu drogowego oznacza „stan faktyczny, regulowany przez zespół norm prawnych i pozaprawnych, których przestrzeganie umożliwia uczestnikom ruchu drogowego normalne współuczestniczenie w nim bez narażania mienia oraz którego nie zakłócają działania mające inne przyczyny” [14].

4. PODSUMOWANIE

Konkludując powyższe należy przychylić się do poglądów o niewielkiej, lecz występującej różnicy znaczeniowej pomiędzy pojęciem bezpieczeństwa ruchu drogowego a porządkiem ruchu drogowego. Mimo że omawiane terminy są w pewnym sensie do siebie zbliżone, gdyż porządek ruchu drogowego stanowi zjawisko wtórne wobec bezpieczeństwa ruchu drogowego, to mimo wszystko nie są one tymi samymi pojęciami.

Jednocześnie należy również podkreślić, że stosując dopuszczalną analogię w prawie można sprowadzić istotę tytułowych terminów do ich porównania z istotą bezpieczeństwa i porządku publicznego, które rozpatrywane są w kontekście ich ochrony. Czyniąc tak będzie można wyodrębnić ochronę bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego w ramach trzech ujęć – formalnym, materialnym oraz instytucjonalnym.

Zważywszy na powyższe, w znaczeniu formalnym przez ochronę bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego należałoby rozumieć formy oraz środki przysługujące właściwym podmiotom realizującym kompetencje w przedmiotowej ochronie. W ujęciu materialnym przedmiotowa ochrona winna dotyczyć treści sprawowanej funkcji przez uprawnione podmioty w ramach omawianej dziedziny polegająca zarówno na odwracaniu niebezpieczeństw zagrażających jednostkom, jak też określaniu granic ingerencji tych podmiotów w sferę praw i wolności obywatelskich. Natomiast w ujęciu instytucjonalnym ochrona bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego będzie dotyczyła wszystkich wyspecjalizowanych organów realizujących kompetencje w zakresie przedmiotowej ochrony [12].

Mówiąc o uprawnionych podmiotach będą to w szczególności wszystkie te, które ustawodawca upoważnił do wydawania poleceń lub sygnałów uczestnikowi ruchu lub innej osobie znajdującej się na drodze.

W szczególności chodzi więc tu o: policjantów, żołnierzy Żandarmerii Wojskowej lub wojskowego organu porządkowego, zabezpieczających przemarsz lub przejazd kolumny wojskowej albo w razie akcji związanej z ratowaniem życia lub mienia; funkcjonariuszy Straży Granicznej, inspektorów Inspekcji Transportu Drogowego, umundurowanych inspektorów kontroli skarbowej lub funkcjonariusz celny, strażników gminnych (miejskich), pracowników kolejowych na przejeździe kolejowym, osób działających w imieniu zarządcy drogi lub osób wykonujących roboty na drodze na zlecenie lub za zgodą zarządcy drogi, osób nadzorujących bezpieczne przejście dzieci przez jezdnię, w wyznaczonym miejscu, kierujących autobusem szkolnym w miejscach postoju związanych z wsiadaniem lub wysiadaniem dzieci, ratowników górski podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem akcji ratowniczej, strażników leśnych lub funkcjonariuszy Straży Parku - na terenie odpowiednio lasu lub parku narodowego, strażaków Państwowej Straży Pożarnej podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem akcji ratowniczej, członków ochotniczej straży pożarnej podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem akcji ratowniczej, funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu podczas wykonywania

czynności związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa ochraniających osób, obiektów i urządzeń, czy też pilota podczas wykonywania czynności związanych z pilotowaniem przejazdu pojazdu nienormatywnego.

Reasumując, nadrzędnym celem działań wyspecjalizowanych podmiotów administracji publicznej, jest ochrona bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego polegająca - w pewnym uproszczeniu - na przeciwdziałaniu wszelkim zagrożeniom mogącym zakłócić normalne funkcjonowanie jednostek w tymże ruchu.

Nadto należy dodać, że stan ten wiąże się z umiejętnością rozpoznawania występujących współcześnie zagrożeń, co umożliwia stworzenie sprawnego systemu prawnej i instytucjonalnej ochrony.

BIBLIOGRAFIA

- [1] J. Bralczyk (red.), Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów, Warszawa 2008, s. 50.
- [2] J. Homplewicz, Przepisy ramowe polskiego kodeksu drogowego, Krakowskie Studia Prawnicze, Kraków 1974.
- [3] M. Jurgilewicz, Prawne aspekty wypadku drogowego i katastrofy w ruchu drogowym, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie nr 1(14)2011.
- [4] M. Jurgilewicz, Działalność organizacji społecznych na rzecz ochrony bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Informatyki, Zarządzania i Administracji w Warszawie nr 3(16)2011.
- [5] M. Jurgilewicz, Znaczenie i zakres zadań Policji, Szkoła Policji w Słupsku, Przegląd Prewencyjny nr 2/2012(6).
- [6] M. Jurgilewicz, Uznanie administracyjne jako środek ochrony bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego [w:] W kręgu nauk o państwie, prawie i polityce. Księga dedykowana Profesorowi Markowi Żmigrodzkiemu, pod redakcją B. Dziemidok-Olszewskiej, W. Sokoła i T. Blichy, Lublin 2012.
- [7] M. Jurgilewicz, Z. Nowakowski, J. Rajchel, K. Rajchel, Prawne aspekty bezpieczeństwa ruchu drogowego, pod redakcją naukową K. Rajchela, Warszawa 2011.
- [8] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- [9] S. Pieprzny, Administracja bezpieczeństwa i porządku publicznego, Rzeszów 2008, s. 17.
- [10] S. Pieprzny, Policja w systemie organów bezpieczeństwa i porządku publicznego [w:] Bezpieczeństwo i porządek publiczny – historia, teoria, praktyka. Konferencja naukowa Hadle Szklarskie, Rzeszów 2003.
- [11] K. Rajchel, Bezpieczeństwo ruchu drogowego w działaniach administracji publicznej, Rzeszów 2007.
- [12] K. Rajchel (red.), Zarządzanie ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego w państwie. Wybrane prawno-organizacyjne aspekty działania Policji, Rzeszów 2005.
- [13] R. A. Stefański, Ustawa Prawo o ruchu drogowym. Komentarz, Warszawa 2003.
- [14] Z. Szmidt, Administracyjnoprawna działalność MO w ochronie bezpieczeństwa i porządku publicznego, Warszawa 1981.
- [15] E. Ura, Prawo administracyjne, Warszawa 2010.
- [16] Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. z 2007 r. nr 65, poz. 437 z późn. zm.).
- [17] Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym (Dz.U. z 2012 r. poz. 1137 z późn. zm.), dalej zwana uPrd.
- [18] Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2007 r. nr 19, poz. 115 z późn. zm.), dalej zwana upd.